

„Sytuacja w Waszyngtonie nosi znamiona powszechnego wrażenia bezradności i irytacji w związku z problemem Berlina i zjednoczenia... Nie można nie zauważyć lekkiej podatności amerykańskiej opinii publicznej na niektóre elementy propagandy sowieckiej wobec NRF”¹¹.

Zaczątki uchwytnych nastrojów antyamerykańskich z powodu sprawy Berlina są stosunkowo świeżej daty i sięgają r. 1961 (sierpień), a więc okresu, w którym Niemiecka Republika Demokratyczna uregulowała granice między obu częściami tego miasta. Brak oczekiwanej przez Bonn natychmiastowej stanowczej reakcji na ten akt Niemieckiej Republiki Demokratycznej ze strony mocarstw zachodnich, a szczególnie ze strony Stanów Zjednoczonych, wywołał w Niemczech zachodnich poruszenie, a jednocześnie utratę zaufania do swego amerykańskiego partnera.

Wprawdzie koła bońskie i prasa zachodnioniemiecka — bojąc się, aby nie wytworzyła się przepaść między oficjalną polityką mocarstw zachodnich i rządu federalnego z jednej strony, a opinią publiczną Niemiec zachodnich z drugiej — tonowały na ogół zaznaczający się ferment, niemniej w artykułach i komentarzach zachodnioniemieckich spotkać można było w tym okresie wyjątkowo silne sformułowania antyamerykańskie. Znalazły one swoje odbicie również w artykule ogłoszonym przez znanego publicystę Sebastiana Haffnera w „Die Welt”¹² oraz przez publicystkę Marion Gräfin Dönhoff w „Die Zeit”¹³.

Zjawiskiem równoległym do nastrojów antyamerykańskich, występujących z powodu sprawy berlińskiej, jest wzrost neonacjonalizmu w Berlinie zachodnim i Niemczech zachodnich¹⁴. Toteż pojawiające się, na tle niezadowolonia z polityki amerykańskiej, sformułowania i hasła jak: „Czyżby samemu nie wziąć spraw Berlina w swoje ręce?” — albo: „Czyżby nie przywołać do Berlina Bundeswehry?” są typowymi objawami odradzania się nacjonalizmu i dążenia do awanturnictwa, co towarzyszy zwykle narastaniu poczucia siły¹⁵.

Tak więc Niemcy zachodnie, w wyniku odbudowania ich przez Stany Zjednoczone wraz z pozostałymi mocarstwami i wyposażenia w odpowiednie siły i atrybuty, zaczynają ostatnio demonstrować swoje niezadowolone i dyskontować wyrobioną sobie pozycję. W tym stanie rzeczy właśnie Stany Zjednoczone, które stworzyły dla Niemiec zachodnich wyjątkowo ciepłą atmosferę, zbierają dzisiaj owoce swej polityki w postaci fali nieufności i nastrojów antyamerykańskich nierzadko o zabarwieniu neonacjonalistycznym.

Marian Jaśkowski

SPRAWY KULTURY W NRD

W życiu kulturalnym NRD notujemy w drugim półroczu br. cały szereg wydarzeń w związku z odbywającym się VI Berlińskim Festiwalem Kulturalnym.

¹¹ Frankfurter Allgemeine Zeitung” z dn. 14 II 62 r.

¹² „Die Welt” z dn. 21 VIII 1962 r.

¹³ „Die Zeit” z dn. 24 VIII 1962 r.

¹⁴ Wzrost neonacjonalizmu w NRF odnotowała prasa zachodnia w związku z wizytą prezydenta de Gaulle’a w NRF, którego powiedzenie takie, jak np. „Wielki, rycerski naród niemiecki!” albo rejestrowane z tej okazji wypowiedzi przeciętnych obywateli zachodnioniemieckich w rodzaju: „De Gaulle wprowadził u nas znowu muzykę wojskową i to właśnie w momencie, gdy zaczynaliśmy już o niej zapominać” („Tribune des Nations” z dn. 14 IX 1962 r.) — wskazują na tego rodzaju atmosferę.

¹⁵ Na zachodniobrzezińskim *Kurfürstendamm* rozwieszono na drzewach w okresie berlińskich incydentów granicznych wiersz Brechta o następującym brzmieniu: „Wenn in einer Stadt ein Unrecht geschieht, muss ein Aufruhr sein. Und wo kein Aufruhr ist, da ist besser, dass die Stadt untergeht durch ein Feuer, bevor es Nacht wird”. („Neue Zürcher Zeitung” z dn. 27 VIII 1962 r.).

W Lipsku odbyły się uroczystości związane z 50-leciem istnienia *Deutsche Bücherei* oraz 750-leciem Chóru św. Tomasza. Życie muzyczne NRD poniosło wszakże w bieżącym roku poważne straty spowodowane śmiercią kompozytora Hansa Eislera, znanego i cenionego dyrygenta — Franza Konwitschnego i krytyka muzycznego — Karla Schönewolfa.

1. Berliński Festiwal Kulturalny

Kolejny VI Berliński Festiwal Kulturalny zainaugurowano dn. 30 września br. W ciągu 2 tygodni trwania Festiwalu odbyły się 182 imprezy przy udziale 4 tysięcy artystów reprezentujących 14 krajów. Wśród 10 prapremier i 12 premier teatralnych największe zainteresowanie wzbudziły *Dni Komuny (Die Tage der Commune)* Brechta w *Berliner Ensemble*, *Kamienie na drodze (Steine im Weg)* Helmuta Sakowskiego (drugiego obok Helmuta Baierla autora *Frau Flinz*, reprezentanta młodej dramaturgii NRD) w Teatrze im. Maksyma Gorkiego, *Florian Geyer Hauptmanna* w inscenizacji Wolfganga Heinza w *Berliner Volksbühne* oraz *Troski i władza (Die Sorgen und die Macht)* Petera Hacksa w *Deutsches Theater*. Ta ostatnia sztuka wywołała, podobnie jak i inne inscenizacje Wolfganga Langhoffa, szereg głosów krytycznych, adresowanych zarówno do autora jak i inscenizatora dramatu¹. Większą uwagę zwróciła również prapremiera w tzw. Teatrze na III piętrze sztuki *Człowiek z Anglii (Der Mann aus England)* bardzo utalentowanego młodego dramaturga Rolfa Schneidera oraz niemiecka prapremiera sztuki radzieckiej autorki Tatiany Sytyny pt. *Pierwsze spotkanie* w Teatrze Przyjaźni².

Spśród teatrów amatorskich występujących w Berlinie w okresie trwania Festiwalu dużym zainteresowaniem cieszyły się: Teatr Wiejski z Wartenbergu wystawiający *Babskie swary i podstępny miłosny (Weiberzwist und Liebeslist)* Helmuta Sakowskiego, Teatr Robotniczy Klubu Przyjaźni Niemiecko-Radzieckiej ze sztuką Konstantyna Simonowa *Czwarty* oraz Zespół Robotniczy Domu Kultury im. Ericha Weinerta, wystawiający program składany pt. 5 opowieści z 13 sierpnia (*5 Geschichten vom 13. August*)³.

W dziedzinie życia muzycznego przygotowano na okres trwania festiwalu szereg poważnych imprez. Opera Państwowa w Berlinie wystawiła *Tannhäusera* Richarda Wagnera i dwie opery kameralne: Igora Strawińskiego, *Historia o żołnierzu* i Josepha Kosmy, *Miłość elektronowa*, a Teatr Przyjaźni przygotował pra-

¹ W. Köhler, *Die Sorge um den Schriftsteller Peter Hacks „Die Sorgen und die Macht“ im Deutschen Theater*. „Neues Deutschland” z 16 X 1962; K. Stern, „Steine im Weg” — *Ein grosser Abend im Maxim Gorki Theater*. „Neues Deutschland” z 15 X 1962; W. Pollatschek, „Steine im Weg” — *Sakowski — Uraufführung in Berlin*. „Berliner Zeitung” z 16 X 1962; W. Köhler, *Der historischen Wahrheit gedenkt. Wolfgang Heinz inszenierte Hauptmanns „Florian Geyer” in der Berliner Volksbühne*. „Neues Deutschland” z 10 X 1962; W. Pollatschek, *Zur Aufführung des Berliner Ensembles — „Tage der Commune”*. „Berliner Zeitung” z 10 X 1962; E. Mollenschott, *Gebt die Macht nicht aus den Händen*. — Brechts „Die Tage der Commune” im Berliner Ensemble. „Neues Deutschland” z 10 X 1962.

² W. Pollatschek, „Der Mann aus England”. *Uraufführung im Theater im 3. Stock*. „Berliner Zeitung” z 11 X 1962; E. Mollenschott, *Geschichte einer jungen Liebe*. „Erste Begegnung” im Theater der Freundschaft. „Neues Deutschland” z 6 X 1962; W. Pollatschek, *Spiel für junge Menschen — Deutsche Erstaufführung im Theater der Freundschaft*. „Berliner Zeitung” z 5 X 1962.

³ W. Pollatschek, „Der Vierte” — *Das Arbeitertheater der Deutsch-Sowjetischen Freundschaft spielt*. „Berliner Zeitung” z 10 X 1962; E. Mollenschott, *Premieren, Premieren — Die Berliner Bühnen sind auf die Festtage gut vorbereitet*. „Neues Deutschland” z 2 IX 1962; *Besucher aus vierzehn Ländern*. „Berliner Zeitung” z 29. VIII 1962; E. Mollenschott, *Hauptstadt und Kultur, Rückschau und Ausblick nach den VI Berliner Festtagen*. „Neues Deutschland” z 21 X 1962.

premiera opery *Frau Holle*, osnutej na znanej baśni braci Grimm z muzyką Klause Fehmela⁴.

Opera Komiczna dorzuciła do imprez festiwalowych prawykonanie niemieckie powstałej w 1961 r. *Symfonii C-dur* węgierskiego kompozytora Zoltana Kodaly i *Pieśni miłosnych* 28-letniego kompozytora niemieckiego Siegfrieda Mathusa, ucznia zmarłego niedawno Hannsa Eislera i Rudolfa Wagnera — Regeny. *Pieśni miłosne*, to pięć opartych na tekstach Hebbła, Else Lasker-Schüler, Mörikego, Brechta i Klabunda, utworów orkiestralnych z głosem solowym⁵. W ramach Festiwalu odbyło się również prawykonanie dwóch kantat chóralnych: *Turksib* Leo Spiesa — kantaty poświęconej 45 Roczniczy Rewolucji Październikowej, opartej na tekście J. R. Bechera i *Apel Klasy Robotniczej* (*Appell der Arbeiterklasse*) Paula Dessau⁶.

Artyści zagraniczni brali udział w 35 spektaklach w ramach Festiwalu. Wymienić należy przede wszystkim: występy Filharmonii Czeskiej, słynnego Baletu Teatru im. Kirowa z Leningradu, Igora Ojstracha i Sary Dołuchanowej, Teatru Realistycznego z Pragi oraz Wrocławskiego Teatru Pantomimy pod dyrekcją Henryka Tomaszewskiego. Występy wrocławskich artystów cieszyły się tak dużym zainteresowaniem, że musieli oni dać dwa przedstawienia dodatkowe⁷. W ramach Festiwalu odbyły się również występy pianistki polskiej Reginy Smendzianki, a w berlińskim Ośrodku Kultury Polskiej przygotowano wystawę wyrobów artystycznych ze szkła i porcelany według projektów Polskiego Instytutu Wzornictwa Przemysłowego.

Tradycyjną imprezą Festiwalu jest również odbywające się zawsze w czasie jego trwania Międzynarodowe Spotkanie Pisarzy. W tegorocznym spotkaniu udział wzięli: Michail Stelmach i Lew Kassil (ZSRR), Bela Illés (Węgry), Theun de Vries (Holandia), Norbert Fryd (CSR), Cesar Leante (Kuba), Vladimir Pozner (Francja), Arkady Fiedler (Polska), Jean Pierre Said (Algier), Mile Klopčić i Boszko Petrovic (Jugosławia). W czasie spotkania z pisarzami niemieckimi pod przewodnictwem Haralda Hausera omawiano aktualne problemy polityczne i ich znaczenie dla zachowania pokoju i bezpieczeństwa w Europie, a także stosunek młodzieży do liryki współczesnej⁸.

W czasie Festiwalu odbyły się również premiery filmów DEFY pt.: *...i twoja miłość także (...und deine Liebe auch)* — obrazującego konflikty, jakie przeżywają młodzi w Berlinie po zbudowaniu w dn. 13 VIII ub. r. muru⁹ i *Ach, du*

⁴ M. Schubert, *Tannhäuser — Wind's Inszenierung in der Deutschen Staatsoper*. „Berliner Zeitung” z 6 X 1962; H. Schaefer, *Volksmärchen und Kybernetischer Spass — Strawiński- und Kosma-Premieren in der Deutschen Staatsoper*. „Neues Deutschland” z 15 X 1962; M. Schubert, *Uraufführung der Kinderoper „Frau Holle”*. „Berliner Zeitung” z 2 X 1962.

⁵ H. I. S., *Lieder von Matthus uraufgeführt. Das erste Sinfoniekonzert der Komischen Oper*. „Neues Deutschland” z 9 X 62.

⁶ M. Schubert, *Einer unserer Meister. Zwei erfolgreiche Uraufführungen von Leo Spies*, „Berliner Zeitung” z 12 X 62. Obok Kantaty *Turksib* odbyło się również prawykonanie *Hochzeitsmusik (Muzyki weselnej)* tegoż kompozytora; M. Schubert, *Aufrütteln der Appell. Grossartige Uraufführung von Paul Dessau*. „Berliner Zeitung” z 13 X 1962.

⁷ I. Härtelt, *Spiel der Mienen und Gebärden — Grosser Erfolg der polnischen Pantomimen in Berlin*. „Neues Deutschland” z 16 X 1962; *Das Buch ohne Worte — Pantomimen aus Wrocław*. „Berliner Zeitung” z 12 X 1962.

⁸ *Wie steht es mit der Poesie? Gespräch internationaler Schriftsteller mit Berlinern*. „Berliner Zeitung” z 5 X 1962.

⁹ H. Knietzsch, *Mit dem Herzen des Poeten „...und deine Liebe auch” — erster Filmbeitrag zu den Berliner Festtagen*. „Neues Deutschland” z 30 IX 1962; H. Knietzsch, *Warum spielt Ulli Gitarre? Filmformen zu „...und deine Liebe auch” im Berliner Glühlampenwerk*. „Neues Deutschland” z 9 X 1962.

fröhliche... do którego scenariusz napisał młody pisarz NRD Hermann Kant, adaptując sztukę Vratislava Blažka *I to w Wigilię*. Jest to film obrazujący życie i problematykę dnia codziennego szarego obywatela NRD¹⁰. W drugim tygodniu trwania Festiwalu odbyła się również premiera filmu *Menschen und Tiere* (Ludzie i zwierzęta) będącego wynikiem współpracy DEFY z radziecką wytwórnią Mosfilm. Scenariusz do tego filmu napisał Sergiej Gerassimow według powieści filmowej Tamary Makarowej. Autorzy podejmują tematykę niezwykle interesującą, mianowicie skutki społeczne kultu jednostki oraz proces kształtowania się socjalistycznej etyki i moralności¹¹.

Telewizja NRD dorzuciła do imprez festiwalowych m. in. także widowisko pt. *Nowe hasło* (*Die neue Losung*) Wenera Dworskiego i Willi Baumerta. Widowisko to tematycznie związane jest z problematyką pracy i procesem wychowywania nowego społeczeństwa socjalistycznego¹².

Liczne wystawy i imprezy rozrywkowe wzbogaciły program Festiwalu. Sympozja naukowa i dyskusje klubowe na temat współczesnego dramatu, baletu czy muzyki były w tym roku po raz pierwszy także objęte programem Festiwalu.

2. 50-lecie istnienia Deutsche Bücherei w Lipsku

Z okazji 50-lecia istnienia *Deutsche Bücherei* odbyła się w Lipsku uroczysta akademii, na której wicepremier NRD, Alexander Abusch, przekazał bibliotekarzom i współpracownikom tej zasłużonej placówki życzenia i wyrazy uznania za ofiarną pracę od KC Socjalistycznej Partii Jedności Niemiec i Rady Ministrów NRD¹³. Alexander Abusch omówił pokrótce historię *Deutsche Bücherei* oraz wypowiedział się także na temat ostatnio wydanej w Niemczech zachodnich książki pt. *Bestandsaufnahme*¹⁴. Książka ta stanowi zbiór esejów 36 naukowców, pisarzy i publicystów NRF na tematy związane z obecną rzeczywistością w tym kraju. Negatywne i krytyczne stanowisko autorów *Bestandsaufnahme* wobec polityki rządu NRF, „cudu gospodarczego” wzmoczonych zbrojeń itd. wywołało ostry atak na to wydawnictwo b. ministra kultury Nadrenii—Westfalii, Schütza, na ostatnich Targach Księgarskich we Frankfurcie nad Menem. Alexander Abusch, zapoznawszy słuchaczy z treścią tej publikacji, wykazał jej użyteczność i przypomniał, że ataki czynników zachodnioniemieckich zwracają się np. również przeciwko książce Anny Seghers pt. *Das siebte Kreuz* i twórczości innych postępowych autorów.

W akademii wzięli udział również: dr. Johannes Dieckmann, przewodniczący Izby Ludowej NRD, przedstawiciele korpusu dyplomatycznego, partii politycznych i organizacji społecznych, przedstawiciele Niemieckiej Akademii Nauk oraz goście zagraniczni.

Równocześnie nastąpiła inauguracja 2-dniowej konferencji naukowej pt.: *Deutsche Bücherei — niemiecką bibliotekę narodową*. Referat programowy wygłosił dyrektor *Deutsche Bücherei* — Helmut Röttsch. Wśród gości, przedstawicieli 20 krajów biorących udział w konferencji, był wiceprzewodniczący Międzynarodowego Związku Bibliotek, dyrektor Austriackiej Biblioteki Narodowej — dr Josef Stummvoll z Wiednia¹⁵.

¹⁰ M. Jelenski, *Die neue DEFA-Komödie „Ach, du fröhliche...“* „Berliner Zeitung” z 16 X 1962.

¹¹ W. Schwemin, *Auf dem Bildschirm: „Die neue Losung“*. „Berliner Zeitung” z 7 X 1962.

¹² H. Knietsch, *„Menschen und Tiere“*. *Deutsch-sowjetischer Gemeinschaftsfilm in Berlin erstaufgeführt*. „Neues Deutschland” z 15 X 1962.

¹³ „Neues Deutschland” z 2 X 62.

¹⁴ *Die Bestandsaufnahme und die Grundfrage, Aus der Rede des Stellvertreters des Vorsitzenden des Ministerrates Alexander Abusch zur 50-Jahr-Feier der Deutschen Bücherei zu Leipzig*. „Neues Deutschland” nr 273 z dn. 4 X 62.

¹⁵ „Neues Deutschland” z dn. 6 X 62.

3. 750-lecie istnienia Chóru św. Tomasza w Lipsku

Chór św. Tomasza w Lipsku jest drugim po drezdeńskim Chórze św. Krzyża najstarszym i znanym na całym świecie zespołem śpiewaczym NRD. Tak się też składa, że dyrygentami tych chórów są bracia: Rudolf i Erhard Mauersberger.

Rudolf Mauersberger, powołany na kantorat kościoła św. Krzyża w Dreźnie w r. 1930, prowadzi poza tym założony w r. 1911 przez prof. Otto Richtera znany drezdeński Chór Bacha. Jest on starszym z braci i liczy obecnie 74 lata¹⁶.

Erhard Mauersberger, ur. w 1903 r. był, podobnie jak starszy jego brat Rudolf, od 13 roku życia członkiem Chóru św. Tomasza w Lipsku. Jako kierownik chórów i muzyk kościelny w Aachen i Moguncji obejmuje w r. 1930 kantorat kościoła św. Jerzego w Eisenach po swoim bracie Rudolfie. Od 1 III 1961 r. jest kantorem Chóru św. Tomasza w Lipsku¹⁷.

Początki Chóru św. Tomasza w Lipsku wiążą się z r. 1212, kiedy to tamtejszy klasztor Augustianów uzyskał przywilej założenia szkoły przyklasztornej. Z przywilejem tym wiązał się obowiązek wpajania młodzieży, obok nauki czytania i pisania, także umiejętności w zakresie muzyki, szczególnie kościelnej. W okresie reformacji szkoła przyklasztorna przejęta została przez władze miejskie i ma obecnie uprawnienia szkoły średniej. Chórem rekrutującym się z uczniów tej szkoły kierowało w ciągu jego 750-letniego istnienia wielu wybitnych muzyków, np. Georg Rhau, Sethus Calvisius, Johann Hermann Schrein, J. S. Bach, Karl Straube i wreszcie w l. 1939—1956 Günther Ramin. Powołany po nim na to stanowisko Kurt Thomas zerwał kontrakt w r. 1960¹⁸.

Uroczystości z okazji 750-lecia istnienia chóru zainaugurowano w dn. 21 VI 1962 r. akademią w Hali Kongresowej w Lipsku. Do zebranych przedstawicieli świata kulturalnego NRD i gości z krajów demokracji ludowych i kapitalistycznych oraz z NRF przemawiał minister kultury NRD — prof. Alfred Lemnitz.

Dn. 22 VI 1962 r. rozpoczęto w Lipsku 38 Uroczystości Bachowskie zorganizowane przez Towarzystwo Bachowskie, którego członkowie rekrutują się z obu części Niemiec. Przewodniczącym Towarzystwa jest Christhard Mahrenholz z Hannoveru¹⁹. Program Uroczystości Bachowskich wypełniły występy Chóru św. Tomasza i Chóru Bacha z Drezna.

4. Hanns Eisler

Hanns Eisler kompozytor i muzyk, urodzony 6 VII 1898 r. w Lipsku, syn filozofa Rudolfa Eislera, wychowywał się w Wiedniu, gdzie był uczniem Schönberga i von Weberna. W r. 1924 przeniósł się na stałe do Berlina i tam w latach dwudziestych był czynnym działaczem KPD, współpracował z robotniczymi brygadami agitacyjnymi, przy czym stworzył własny styl w sprawach muzycznych widowisk agitacyjno-propagandowych. Komponował również wiele pieśni masowych. W r. 1933 udaje się na emigrację. Po wzięciu udziału w walkach w Hiszpanii, działalności w Austrii, Danii i Anglii, spędza wiele lat w Ameryce, współpracując z wytwórniami filmowymi jako kompozytor tła muzycznego.

Po 1945 r. wraca do Niemiec i podejmuje współpracę z *Berliner Ensemble*, tworząc oprawę muzyczną do znanych sztuk Bertolta Brechta: *Furcht und Elend des dritten Reiches*, *Das Leben des Galileo Galilei*, *Die Tage der Commune*,

¹⁶ H. Böhm, 50 Jahre Dresdner Bachchor „Berliner Zeitung” z 24 XII 1961. Im Dienste des Chorgesanges — Kreuzkantor Prof. Dr. Rudolf Mauersberger — 70 Jahre. „Berliner Zeitung” z 29 V 1959.

¹⁷ D. Weisig, Thomaskantor — Prof. Erhard Mauersberger. „Berliner Zeitung” z 5 III 1961; E. Krause, Professor Erhard Mauersberger. „Sonntag” nr 19 z 7 V 1961.

¹⁸ Botschaft der Thomaner — Zum Auftreten des berühmten Chors in Berlin. „Berliner Zeitung” z 15 XII 1960.

¹⁹ Bach-Fest eröffnet. „Neues Deutschland” z 23 VI 1962.

Schweyk im zweiten Weltkrieg. Współ z znanym poetą niemieckim, J. R. Becherem, jest twórcą hymnu Niemieckiej Republiki Demokratycznej.

Do ważniejszych dzieł Eislera należą: 6 suit na orkiestrę, *Mała Symfonia*, *Symfonia Kameralna na 15 instrumentów*, *Rapsodia orkiestralna z sopranem — solo do fragmentu z Fausta* cz. II Goethego; w dziedzinie muzyki kameralnej: kwartet smyczkowy, 3 sonety na fortepian, *Sonet Nr 1*, *Sonet Nr 2*, *Septety Nr 1 i 2*, 3 fugi na fortepian i wiele innych.

Eisner skomponował wiele pieśni chóranych, np.: *Pieśń Frontu Jedności Narodu* (*Einheitsfrontlied*), *Pieśni dzieci* (*Kinderlieder*), do tekstów Brechta, *Pieśń pokoju* (*Friedenslied*) do tekstu Brecht-Pablo Neruda oraz *Nowe niemieckie pieśni ludowe* (*Neue Deutsche Volkslieder*) do tekstów Bechera, a także kantaty np.: do tekstów Brechta *Kantata na śmierć Lenina*, *Niemiecką Symfonię*, *Śród-wieczcie* (*Mitte des Jahrhunderts*) do tekstu Bechera i *Kantatę na część pszennego chleba* (*Weissbrotkantate*) do tekstu Brechta.

Oprócz muzyki do sztuk dramatycznych Brechta, Eisler skomponował muzykę do: *Matki* (Gorkiego), *Ognia z Kotłów* (*Feuer aus den Kesseln — Toller*), *Katzgraben* (*Koci rów — Strittmatter*), *Wilhelma Tella* Schillera, *Śmierci Dantona* (*Dantons Tod — Büchnera*) oraz *Burzy Billa* — Bjełozerkowskiego i *Ostatnich dni ludzkości* (*Die letzten Tage der Menschheit — Krausego*). Przyjaciółmi i współtwórcami dzieł Eislera byli przede wszystkim pisarze Brecht i Becher. Obok nich wymienić trzeba również Dymitra Szostakowicza, Charliego Chaplina, Liona Feuchtwangera, Arnolda Zweiga, Tomasza Manna, Jorisa Ivensa, Alana Busha, Pablo Nerudę i wielu innych.

Hanns Eisler, członek SED, Niemieckiej Akademii Sztuki, prezes Państwowej Rady Muzycznej NRD, dwukrotny laureat Nagrody Państwowej NRD, odznaczony wielu orderami, zmarł nagle 6 września 1962 r. w wieku lat 64. Pisarz zachodniemiecki Günther Weisenborn, dowiedziawszy się o tym, powiedział: „Dzień, w którym opuścił nas Hanns Eisler, jest czarnym dniem dla całej kultury niemieckiej”²⁰.

5. Franz Konwitschny

Franz Konwitschny, dyrektor muzyczny Państwowej Opery w Berlinie i dyrygent Orkiestry *Gewandhausu* w Lipsku, zmarł nagle podczas podróży artystycznej w Belgradzie w dn. 28 VIII br. Urodzony 14 VIII 1901 r. w Fulnek w północnych Morawach, po studiach w Brünn i Lipsku był skrzypkiem w Orkiestrze *Gewandhausu* w Lipsku. Następne etapy kariery muzycznej, to udział w słynnym kwartecie skrzypcowym Fitznera, praca w wiedeńskim Konserwatorium Ludowym jako profesor teorii i klasy skrzypiec, w 1927 r. dyrygentura orkiestrą operową w Stuttgarcie, 1933 r. dyrygentura w operze we Freiburgu (Breisgau) i w 1938 r. objęcie stanowiska dyrektora generalnego Opery we Frankfurcie nad Menem jako następcy Mengelberga i Furtwänglera. W l. 1945—1949 dyryguje orkiestrą operową w Hanowerze, a następnie obejmuje kierownictwo Orkiestry *Gewandhausu* w Lipsku, dyryguje orkiestrą operową w Dreźnie, a od r. 1955 przejmuje również dyрекcję orkiestry Opery Państwowej w Berlinie.

Franz Konwitschny, doskonały interpretator dzieł Beethovena, Brahmsa, Wagnera, Brucknera i Richarda Straussa znany był w ZSRR, Szwajcarii, Anglii, Polsce, Francji, Japonii, NRF, Czechosłowacji i wielu innych krajach, w których dyrygował podczas podróży artystycznych.

Strata tego wybitnego dyrygenta, trzykrotnego laureata Nagrody Państwowej NRD, odnanzonego Orderem Zasłużonych i „Sztandarem Pracy”, znakomitego

²⁰ „Sonntag” 39/62, 38/62, 90/62; „Allgemeine Zeitung” z 8 IX 1962, „Süddeutsche Zeitung” z 8 IX 1962; „Berliner Zeitung” z 8 IX 1962.

następcy takich sław jak Artur Nikisch, Wilhelm Furtwängler, Bruno Walter i Hermann Abendroth jest wielkim ciosem dla życia muzycznego nie tylko NRD²¹.

6. Karl Schönewolf

W wieku lat 67 zmarł w NRD znany krytyk muzyczny Karl Schönewolf, urodzony we Frankfurcie nad Menem. Wykształcenie zdobył w Wiesbaden i Konserwatorium Muzycznym w Kolonii. Studiował na uniwersytetach we Freiburgu (Breisgau), Getyndze, Monachium i Marbach. Za pracę pt. *Ludwig Tieck und die Musik* uzyskał tytuł doktora filologii. Od r. 1925 był redaktorem działu felietonów w czasopiśmie „Dresdner Neue Nachrichten”. Jako recenzent teatralny i muzyczny przeniósł się w 1934 r. do Hamburga, a potem do Wrocławia.

Po r. 1945 był redaktorem działów kulturalnych w dziennikach i czasopismach NRD, np. „Neues Deutschland”, „National-Zeitung”, „Berliner Zeitung” i „Sonntag”. W r. 1953 wydał książkę pt. *Beethoven in der Zeitwende*, która wzbudziła duże zainteresowanie. Śmierć znanego krytyka, cenionego za znawstwo i subtelny gust oraz głęboką wiedzę jest dużą stratą dla życia kulturalnego NRD²².

Teresa Piotrowiak

ATAK ZACHODNIONIEMIECKIEJ KRYTYKI NA PODSTAWY CZESKIEJ LITERATURY, A GRUPA POSTĘPOWYCH PISARZY NIEMIECKICH DZIAŁAJĄCYCH W CZECHOSŁOWACJI

Dwa artykuły — Juliusza Dolanskiego, *Česká literatura v západoněmecké kritice* i Hany Hrzalowej, *Proti revanšistickému hodnocení české literatury* — które ukazały się ostatnio na łamach czasopisma „Česká Literatura”¹ zwracają uwagę na rozwijaną w NRF i Austrii akcję mającą na celu udowodnienie twierdzeń o nieorganicznym pochodzeniu literatury czeskiej, o przemożnym wpływie kultury i literatury niemieckiej na czeską oraz wybitnej roli, jaką w tej dziedzinie odegrali pisarze niemieccy działający na terenie Czech, a także o braku wartości ideowych, a zwłaszcza artystycznych, we współczesnym piśmiennictwie czechosłowackim. Temu ostatniemu zagadnieniu, a w związku z tym świadomie fałszywym i tendencyjnym stwierdzeniom zachodnioniemieckich badaczy literatury czeskiej, poświęcają Hrzalová i Dolanský najwięcej miejsca. Omawiają oni artykuły Rudolfa Urbana, *Die literarische Entwicklung in der Tschechoslowakei seit 1945*², Ernesta Schremmera *Dreigeteilte tschechische Literatur*³ oraz inne jak np. pierwszy z cyklu reportaży zatyt. *Balkanischer Querschnitt. Eine Reise durch die Donauländer Südosteuropas*⁴, oraz Jaroslawa Dreslera *Die Verwirrung der Zungen. Franz Kafka im Spiegel kommunistischer Kritik*⁵. Dolanský i Hrzalová podkreślają wyraźną tendencyjność prac literaturoznawców zachodnioniemieckich, którzy w swych badaniach, podporządkowanych wytycznym propagandy, przedstawiają, używając tych samych metod i argumentów, wypaczony obraz zarówno literatury czeskiej i słowackiej, jak i piśmiennictwa radzieckiego oraz literatur państw obozu socjalistycznego.

²¹ H. Bentzien, minister kultury NRD, *Ein erfülltes, reiches Leben* „Sonntag” nr 33 z 12 VII 1962; E. Krause, *Abschied von einem grossen Dirigenten — Zum Tode von Franz Konwitschny*. „Sonntag” z 5 VIII 1962; M. Burghardt, *Unvergessener Franz Konwitschny*, „Berliner Zeitung” z 31 VII 1962.

²² E. Krause, *Karl Schönewolf*. „Sonntag” nr 38/62.

¹ „Česká literatura” Nr. 1/1962 s. 70—73 i Nr. 2/1962 s. 226—231.

² „Ost Europa” Hft. 11, 9 Jhrg. 1959. s. 701—713.

³ „Der Remter” Hft. 2, 6 Jhrg. 1960. s. 89—96.

⁴ „West-Ost-Berichte” Nr. 6/1959 s. 197—205.

⁵ „Ost Europa” Hft. 7/8, 10 Jhrg. 1960 s. 473—481.